

ERZURUM OYALARININ TARİHİ GELİŞİMİ VE SANATSAL AÇIDAN İNCELENMESİ*

HISTORICAL DEVELOPMENT OF THE ERZURUM OYAS AND ITS ARTISTIC INVESTIGATION

Doç. Dr. Yunus BERKLİ

Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Temel Eğitim Anasanat Dalı
yberkli@atauni.edu.tr

Yasemin TEPE

Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Temel Eğitim Anasanat Dalı Doktora Öğrencisi
yasemengsf@gmail.com

Öz

Teknolojinin ilerlemesiyle beraber el sanatlarına olan rağbet yok olma boyutuna gelmiş, eskiden her evde yaşatılan ve el sanatlarının bir parçası olan araçlar-gereçler, yerini sanayi ürünlerine teslim etmiştir. Tüm bu olumsuzluklara rağmen Anadolu kadını, elinden geldiğince kültürünü yaşatmaya çalışmış, farklı şehir, ilçe ve köylerde sanata katkı sağlamaya devam etmiştir. Anadolu kadını, sustuğu zaman sanat dile gelir, acıyı, hüznü, sevinci, kederi, aşkı, yaşamı, ölümü ya da anlatmak istediği ne varsa onu eseriyle konuşturur. El sanatları içerisinde biri vardır ki ince, rengârenk ve naziktir, bu sanat Oya'dır. Oya birçok yörede örüldüğü gibi Erzurum'da da farklı teknik ve materyallerle örülür. Erzurum'da Oya, annelerin kızlarına ve hatta ninelerin torunlarına bıraktığı bir miras niteliği taşır. Bu miras bize ne kadar köklü bir sanatımızın olduğunu gösterir. Ele aldığımız makalede; Oya'nın tanımı, Erzurum'da örülen Oyalarda hangi materyallerin kullanıldığı, Oyalarda kullanılan terimlerin neler olduğu, Oyaların dili ve nasıl yapıldıkları anlatılarak resmedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Oya, Erzurum, el sanatı, teknik, kültür

Abstract

With the advancement of technology, the craftsmanship of the handicrafts, which was used as a part of the handicrafts, has been replaced with the industrial products. Despite all these negativities, the Anatolian women tried to keep their culture alive as much as they could and continued to contribute to the arts in different cities, towns and villages. The Anatolian woman expresses pain, sadness, joy, sorrow, love, life, death or whatever she wants to tell through her work. There is one in the handicraft that is thin, colorful and gentle, this art is the Oya. As seen in many regions, Oya is made with different techniques and materials in Erzurum. In Erzurum, it is an inheritance left by Oya, mothers' daughters and even grandchildren of grandmothers. This inheritance shows us how deeply rooted our art is. In the article we discussed: The definition of Oya, the materials used in Oya of Erzurum, the terms used, the language of Oya and how they are made have been illustrated in the present study.

Keywords: Oya, Erzurum, handicrafts, technical, culture

*Bu çalışma "Erzurum'da Farklı Teknik ve Materyallerle Yapılan Oya Sanatı" başlıklı Yüksek Lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

GİRİŞ

Örme: İpliklerin birbirine geçmesiyle oluşturulmuş gerek bir materyal yardımıyla gerekse tezgâhta örülen kumaştır (Arseven, 1966:1580). Buna paralel olarak Örgü: Birbirine kenetlenmiş şeritlerden oluşan bezeme ögesidir (Eczacıbaşı, 1997:1409). Örucülük ise örmenin yapıldığı iştir. “Örgü tekniğinin doğadaki sarmaşıkların birbiri içinden geçmesinden esinlenerek oluşturulduğu düşünülmektedir” (Salman, 2011:157).

Çeşitli ihtiyaçlardan doğarak estetik bir hal alan örücülük sanatının diğer sanatlar gibi bir tarihi bulunmaktadır. Tam tarihi bilinmemekle beraber örücülük sanatının M.Ö. 3-5. yüzyıllar arasında Orta Asya, Çin ve Mısır’da ortaya çıktığı görüşü yaygındır. Aslında insan örtünme ihtiyacı hissettiği andan itibaren örme sanatı doğmuş, örme işi zamanla zevk, beğeni ve yaratıcılığını artırarak gelişme potansiyeline girmiştir. Örme sanatının Türklere ait ilk örneklerine, Orta Asya’da yapılan kazılar sonucu rastlandığı bilinmekte, bu tarihte yaklaşık M.Ö. 7 ve 8. yüzyıllara tekabül etmektedir (Aktaran: Onuk, 2005:5).

Değişik araçlarla yapılan örme sanatında, iğne ile yapılan örgülerin 12. yüzyılda Anadolu’dan Balkanlara oradan da İtalya’ya yayıldığı, tiğ ile yapılan örgülerin ise İspanya’da kurulan Endülüs Emevileri’nin bölgeye öğrettiği yapılan araştırmalar arasındadır (Eker ve Devrim vd., 1994:98).

Türkler için, Orta Asya’dan başlayan örme sanatımız diğer sanatlarla birlikte, Türklerin gittiği coğrafyaların her bir yerine yayılmış, Anadolu’da bu sanatın başlaması, Malazgirt savaşı sonrasında rastlamıştır.

Türkler, 1071 Malazgirt Savaşı ile Anadolu’ya girdiklerinde, Orta Asya’dan uygarlık ve kültürlerini de beraberlerinde getirmiş, getirdikleri bu sanat anlayışını Anadolu’da bulunan mevcut sanat yapısıyla bağdaştırarak yepyeni bir Türk üslubu oluşturmuşlardır. Bu sanatlardan biri de örücülük sanatı olmuştur (Aktaran: Yenisoy, 2014:16).

Osmanlı İmparatorluğu’nda, el sanatları için özel atölyeler kurulmuş, Loncalarda yetiştirilen çıraklar usta olabilmek için belli bir sınava tabi tutulup ardından komisyondan geçmeleri istenmiştir. Bu sınavlarda bere, kazak, çorap gibi ürünler örerak kişilerin kendine özgün motifleri ortaya koymaları istenirdi. Sarayda kültürlerarası geçişi sağlayan sanat eserleri yapılarak Avrupa’ya ihraç edilen Osmanlı İmparatorluğu’nda her dönem -saray içi ve dışında- geleneksel sanatlara önem verilmiş, Oya sanatı da bu sanatlar içerisinde ayrı-

ca yer almıştır (Aktaran: Onuk, 2005:5; Gümüş ve Uray, 2018:356-357).

Cumhuriyet döneminde, diğer sanatlarda olduğu gibi Oya sanatında da gerileme söz konusudur. Oya sanatını, halkın kendisi bu günlere taşımıştır. Günümüzde, çeyizlik olarak genellikle kızların sandıklarında yazma kenarlarını süsleyen Oyalar, farklı amaçlar doğrultusunda da yapılarak kendisinin yok olmadığını bize gösterir.

Avrupa ülkelerine geldiğinde ise Avrupa, Oya ile 16. yüzyılda tanışmış, 1594 yılında dantel olarak Fransız Akademi lügatine girmiş olan oya, batı dillerinde bu isimle anılmaya başlamıştır. Bu örgülerin kökeni ve meydana gelmesinde örgü adlarının Ege masallarından geçtiği tespit edilmiştir (Kahveci ve Bahşıoğlu, 2001a:7).

Örucülüğün geliştiği tarihlerde Avrupa ‘da meslek bölümleri kurulmuş bu bölümlere girmek isteyenler belli süre ustalara çıraklık etmiştir, ayrıca farklı örgü tekniklerini öğrenmek ve üretkenliğini geliştirmek isteyen kişiler, yabancı ülkelere seyahat ederek kendilerini geliştirmiştir (Gümüş ve Uray, 2018:356).

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın Modeli

Ele aldığımız makalede, kaynak tarama ve araştırma-inceleme modeli birlikte kullanılmıştır. Çalışma, konu başlığının belirlenmesi sonucu gerekli materyallerin toplanması ve bu materyallerin bizzat incelenmesiyle başlamakta, konuyla ilgili bilgilerin verilmesiyle geliştirilip, değerlendirme kısmıyla son bulmaktadır.

Araştırmada Kullanılan Materyaller

Ele aldığımız makale için Atatürk Üniversitesi merkezi kütüphanesinden ilgili kitaplara bakılmış, Google akademiden akademik makaleler aranmış, Ulusal Tez Merkezi’nden konuyu kapsayan tezlerin olup olmadığı incelenmiş ve taranmıştır. Ayrıca yörede yapılan Oyaların kimler tarafından yapıp ne isim verilerek hikayeleştirildiği bizzat tarafımda incelenmiştir. Bu işlemlerin ardından yeterli sayıda doküman ve veri kaynağına ulaşıldığı kanısına varılarak makale kaleme alınmıştır.

Araştırma verilerinin toplanması

Bu çalışmada, Erzurum’da kadınlar tarafından bir süsleme unsuru olarak yapılan farklı renk, çeşit ve materyaldeki “Oya sanatı” ele alınmıştır.

Oya ve Erzurum'da Yapılan Oya Sanatında Kullanılan Materyaller

Oyanın tanımı

El sanatlarının en zarif örneklerinden biri olan Oya, kızların annelerinden öğrenip çocukken yapmaya başladığı zevkli bir uğraş alanıdır. Oya, kadın çamaşır ve esvapları (giyimler, giyilecek şeyler) gibi bazı ürünlerin (boy yemenilerinin, çevrelerinin) kenarlarına: iğne, mekik, firkete, tığ ya da farklı bir materyal ile yapılan zarif oymalı işlemdir (Özbağcı vd., 2009:3). "Bu sanata "Oya" denilmesi, ipliklerin örgülerle, ilmiklerle, aralarında oyuklar bırakacak biçimde işlenmesinden dolayıdır" (Oygar, 1983:2583)

Bütün sanatlar gibi el sanatları da bir milletin kültürel kişiliğinin en canlı belgeleri arasındadır. Dolayısıyla el sanatları içerisinde yer alan Oya'nın da çok eski bir geçmişi vardır (Anonim, 1969:5).

Oya sözcüğünün öteki dillerde bir karşılığının bulunmaması nedeniyle Anadolu'ya ve Anadolu kadınına ait bir sanat olduğu yani Türk sanatına özgü olduğu söylenebilir. Buna mukabil oyalarda tarihteki yerine, gelişimine bakıldığında dantel işleri ile aynı teknikte birleştiği sonucuna varılabilmektedir (Aktaran: Akpınarlı ve Karabacak 2017: 1881; Gümüş ve Uray, 2018:356).

Tığ

Tığ, Farsça kılıç anlamına gelir (Akbaş vd., 1991:9), tığın üst kısmı kancalı olduğu için ipliği tutar, orta kısmı ele kolay gelebilmesi için bombelidir. Alüminyum, çelik, fildişi ya da mikadan yapılmış tığın, şuanda metal olanları tercih edilmektedir (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1. Tığ

İğne

İğne, bir ucu sivri kök kısmında ipin geçmesi için deliği bulunan, dikiş dikmeye ve nakış yapmaya yarayan kaygan, genel itibariyle metalden yapılmış araçtır (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. İğne

Mekik

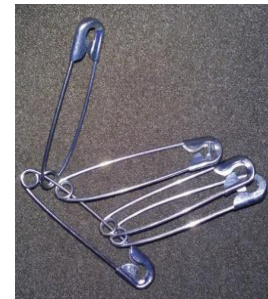
Mekik; kemik, mika, tahta, fildişi ve plastikten yapılmış, genellikle 2 cm eninde 4-5 cm boyunda, ortasındaki ip sarılan birleşme noktası ise 5 mm civarında olan bir örgü aracıdır (Onuk, 2005:11), (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3. Mekik

Filkete

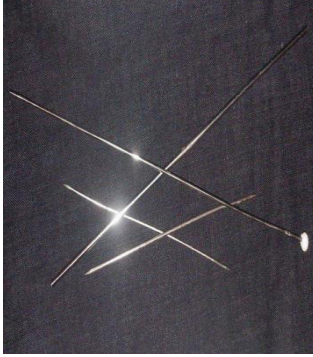
Filkete, çengelli iğnedir (Demiray vd., 2005:705). Metal sert bir aracın "U" şeklinde eğilmesiyle oluşturulmuş filketenin, uç kısmına bazen kapansın diye çengel yapılıp, iplik rahat hareket etsin diye üzeri kaygan ve cilalıdır (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 4. Filkete

Cağ

Cağ, farklı uzunluk ve enlerde olup, üzeri kaygan olsun diye cilalanmış, çelik, alüminyum ve ya metalden yapılmış örgü örme aracıdır (Tepe, 2003:27), (Fotoğraf 5).

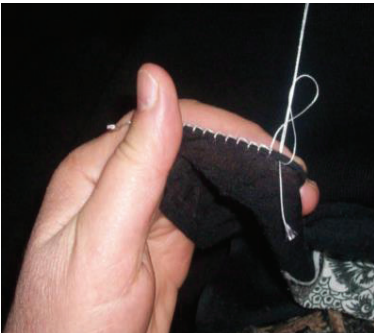
Fotoğraf 5. Cağ (Tepe, 2003:27)

Erzurum'da Oya yapımı genel itibariyle yuvarıkta belirttiğimiz materyallerin yardımıyla yapılmakta ve Oya, yapıldığı materyalin ismiyle anılmaktadır. Oyaların yapımında bazen bir materyal kullanılırken bazen de birkaç materyal birlikte kullanılır. Birlikte kullanılan iki materyal örneğine filkete ya da cağ oyalarını verebiliriz, filkete ya da cağ oyası tiğ yardımıyla ipliğin, gerekli materyale geçirilmesiyle oluşturulur. Oya yapımında ipliğin içerisine konulan pul, halka, boncuk vb. şeyler Oyaya ayrı bir tat katar ayrıca oya bittikten sonra desen kurdele ve ya farklı bir unsurla daha gösterişli hale getirilebilir.

Erzurum Oyasının Yapımında Kullanılan Terimler

Zürafa

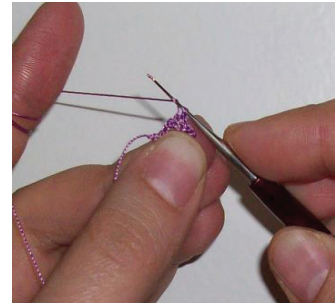
Zürafa, Tülbent (yazma, yemeni) kenarına oyayı sabitleştirmek için yapılan ilk sıra dikiştir (Çomaklı, 2008:80). Bu dikiş, oyanın kumaşa rahat bir şekilde iliştilmesini sağlar (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 6. Zürafa (Tepe: 2013:28)

İlmek (İlmik)

İlmek, ip ile yapılacak şekle halka görüntüsü verilerek uygulanan düğümlerdir (Ayverdi, 2006:1391). Oya sanatında ilmek iğne, tiğ veya mekikle, ipliklerin düğümlenmesi ya da birbiri içine getirilmesiyle oluşturulur (Tepe, 2013:31; Vanlı, 2008:477), (Fotoğraf 7).

Fotoğraf 7. İlmek (Tepe: 2013:31)

Zincir

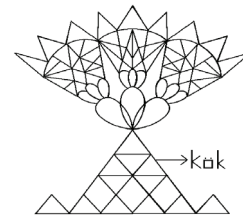
Zincir, bir dizi halkanın birbirine geçirilmesiyle oluşturulmuş halkalardır (Demiray, 1990:913). Oya sanatında da ilmeklerin bir araya gelmesiyle örülen uzun şeritlerdir (Fotoğraf 8).

Fotoğraf 8. Zincir (Tepe: 2013:32)

Kök

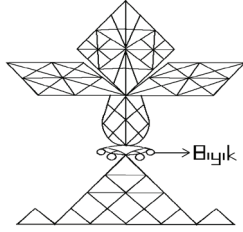
Kök, bir şeyin çıkış yeri ve ya temel noktasıdır (Ayverdi, 2006:1760). Ana motifte kök ile başlar (Onuk, 2005:19). Ana motifle kumaş arasındaki bağlantıyı kurmaya yardımcı olur. Zürafa üzerine üçgen ve kare şeklinde yapılır (Tepe, 2013:28), (Çizim 1).

Çizim 1. Kök (Tepe: 2013:28)

Bıyık

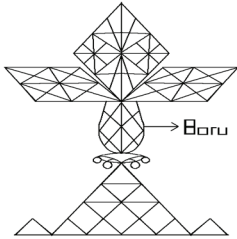
Bıyık, kök ile ana motifi birbirine bağlayan boru ögesinin dibinde yapılmış, motifi dolgun gösteren minik bombelerdir (Çizim 2).

Çizim 2. Bıyık (Tepe: 2013:29)

Boru

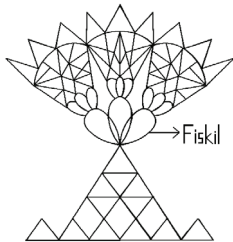
Boru, oyanın kök kısmıyla motif kısmını birbirine bağlayan uzunlamasına yapılmış bağlantı ögesidir (Çizim 3).

Çizim 3. Boru (Tepe: 2013:29)

Fiskil

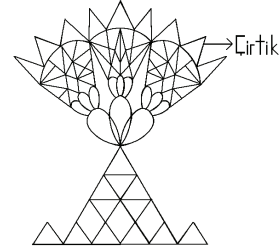
Fiskil, kök ile ana motifi birbirine bağlamaya yarayan, ipliklerin bol bırakılarak motif kısımlarının üzerine yapıldığı bölümdür. Ana motifler fiskil üzerine yapıldığı için, fiskillerin genişlik ve uzunluklarının istenilen ebatta olmasına özen gösterilir. Fiskillerin yapıldığı diğer yerler ise, motif uçları veya motif aralarıdır (Tepe, 2013:30), (Çizim 4).

Çizim 4. Fiskil (Tepe: 2013:30)

Çirtik

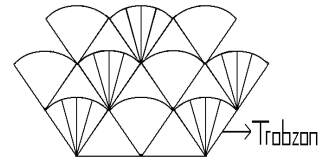
Çirtik, oyaların kenarlarına yapılan basamak şeklindeki kısımdır (Çağbayır,2007: 1009). Tüm oyalarda yapılmamakla birlikte dilimli bazı motiflerin bittiği bölümleri birbirine bağlamak için kullanılır (Çizim 5).

Çizim 5. Çirtik (Tepe: 2013:30)

Trabzan

Trabzan, geometrik şekilli tiğ ya da iğne ile yapılan oyalarda zürafa ile ana ögeyi birleştiren kısma verilen isimdir (Çizim 6).

Çizim 6. Trabzan (Tepe: 2013:31)

Örümcek

Örümcek, genelde tiğla yapılan tiğdaki ilmeklerin istenilen boyda uzatılıp kısaltılması işlemidir (Çomaklı, 2008:80). Örümcek yapımında ilmekler, istenilen genişlik ve uzunlukta tutulduktan sonra yapımı bozulmayıp sağlam olsun diye tiğ ikinci kez ilmeğin dibine atılıp sıkıştırılır (Fotoğraf 9).

Fotoğraf 9. Örümcek (Tepe: 2013:32)

Sık İğne

Sık iğne, tığ ile yapılan oyalarda, tığın motive ipliksiz batırılmış halidir. (Çomaklı, 2008:80) (Fotoğraf 10).

Fotoğraf 10. Sık İğne (Tepe: 2013:69)

Dolgu

Dolgu, doldurma işine verilen isimdir (Rado, 1980:293). Genelde tığ oylarında zeminde ayrılan bir kısma kullanılan materyalin üzerine iplik alınarak o kısmın alacağı kadar doldurulması işidir (Fotoğraf 11).

Fotoğraf 11. Dolgu (Tepe: 2013:55)

Köprü

Köprü; iki nesne arasındaki bağlantıyı sağlayan unsurdur (Türk Dil Kurumu, 2005:1232). Köprü bazı oyalarda kullanılan motifi zürafaya bağlayan unsurdur. Dolgu, zincir ya da zürafalarla yapılabilen köprü büyük oyların yapımında daha çok tercih edilir, oyayı iri ve geniş tutar (Fotoğraf 12).

Fotoğraf 12. Köprü (Dip kısım) (Tepe: 2013:32)

Piko

Piko, iğne oyasında farklı şekillerin oluşturulmasında kullanılan bir süsleme unsurudur. Piko zürafaya benzer, zürafa düğümlerinin üç dört kat bir araya gelmesiyle oluşturulur (Köklü, 2002:217). Günümüzde, teknolojinin ilerlemesiyle birlikte dikiş-nakış makineleriyle yapılan piko, kumaş kısmının içe bükülmesiyle kenarına gidilen değişik şekillerdeki ince örgü olmuştur (Fotoğraf 13).

Fotoğraf 13. Piko

Erzurum'da Farklı Materyallerle Yapılmış Oya Örnekleri

Tiğ Oyası Örnekleri

Fotoğraf 14. Örümcekli

Fotoğraf 15. Üç göz

Fotoğraf 16. Kınalı Parmaklar (Tepe: 2013:59)

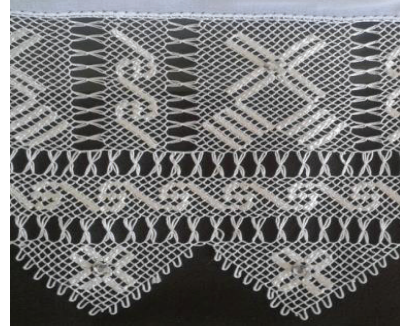
İğne Oyası Örnekleri

Fotoğraf 17. Takma Kirpikler

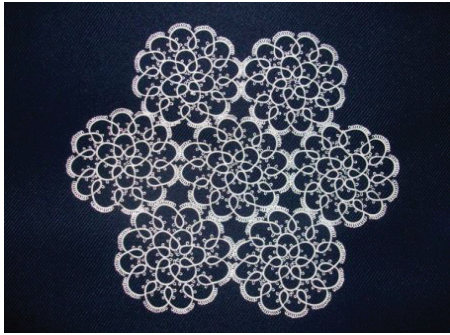
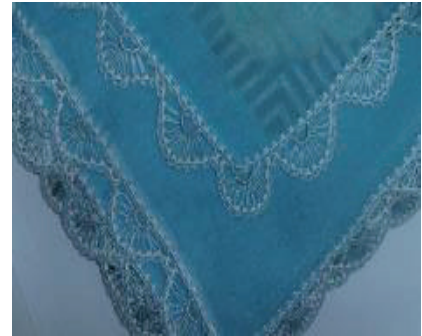

Fotoğraf 18. İkiz kardeşler

Fotoğraf 19. Sonsuzluk

h

Mekik Oyası Örnekleri**Fotoğraf 20.** Gelin Tacı**Fotoğraf 21.** Dantel (Tepe: 2013:22)**Fotoğraf 22.** Papatya (Tepe: 2013:107)**Filkete ve Cağ Oyası Örnekleri****Fotoğraf 23.** Mısır Püskülü (Tepe: 2013:142)**Fotoğraf 24.** Sümbül (Tepe: 2013:144)**Fotoğraf 25.** Yalpaze (Tepe: 2013:145)

Erzurum Oyası'nın Dili

Türk sanatının estetik yapıya sahip en güzel ve en kibar el sanatları örneklerinden biri olan Oyalar, diğer el sanatları gibi "süslenmek ve süslemek ihtiyacıyla yapılan ve tekniği örgü olan bir sanattır" (Özbel, 1945:4). El sanatlarında bazı şeyler imgedir dolayısıyla söz ile söylenmez, malzemeye aktararak anlatılır.

Giysilerin bir parçası haline gelmiş Oyalar, her yörede yapıldığı gibi Erzurum'da da çokça yapılmaktadır. Erzurum kadını iç dünyasına olan saygıyı, mevcut durumu, kişilik özelliklerini, özgünlüğünü, hislerini oyaya aktararak ona göz nurunu dökmüştür. Oyalar; insanların duygu, düşünce, adet, gelenek, görenek ve inançlarını yansıtarak; doğayı, çiçekleri, böcekleri, yaprakları, kısaca somut maddeleri ve soyut araçları kendi bakış açısına göre farklı üslup ve içerikle sergilemesi için örülür (Tepe, 2003:19). Motif, karşı tarafa kendini anlatan bir nameye bürünür. Bu namelerin Erzurum'da belirttiği mesajlar şöyledir: Gül oyları, sonsuz sevgiyi ve mutluluğu; kızılıcak oyları, hayatından memnun olmayan, mutsuz olan kadınları; badem çiçeği oyları, sevdiği ile evlenecek genç kızları; beyaz, mor ve pembe sümbül oyları, nişanlı ve âşık olan genç kızları; biber oyları, eşi ile arası açık olan kadınları; sarı nergis oyları, aşkından sararıp solan genç kızları; müjde oyları, bebek bekleyen gelinleri; üzüm ya da dut oyları, ömür boyu tatlılığı ve huzuru; sarmaşık oyları, gelinin kaynanasına duyduğu sevgiyi ve muhabbeti; çiçek oyları, sevinç ve müjdeyi; karanfil oyları, güzelliği, hoşluğu, memnuniyeti; çayır-çimen ve kaynana dili oyları, kaynanası ile arası bozuk olan gelinleri; elti eltiye darıldı oyları, dargın olan eltileri ifade etmektedir (Çomaklı, 2008:11).

Anadolu kültüründe farklı yörelerde farklı baş bağlama tarzları vardır. Erzurum'da da bu böyledir. Baş bağlamayı, örtülen yazma veya yazmadaki oylar anlamlı kılar.

Oyaların kişilere verdiği mesajlar da bir o kadar ilginç ve anlamlıdır. Örneğin, eskiden genç kızlar, sevdiklerine oyalı mendilleri verirken bu durumu değişlerle zenginleştirirlerdi. Erkekler de sevdiği kızlara, değişlerle karşılık verirdi. Erzurum'da ve farklı yörelerde karşılıklı söylenen değişlerde de oyalara sıkça yer verilmiştir. Sevdiği kişinin askere gittiğini anlatan bir deyişte oya ile ilgili şunlar dile getirilir:

Erzurum bir diktedir

Yazmalarım yüktedir

Ele bir yar sevdim ki

Üçüncü bölüktedir (Çomaklı, 2008:25)

Sümbül oyası takan kıza sevdiğinin söylediği deyiş:

Yar sümbülü sümbülü

Bir gülü bir sümbülü

Başına yazma örtmüştü

Kenarında sümbülü (Çomaklı, 2008:18).

Üzüm ve dut oylarını başlarına bağlayan kızların söylediği mani veya değişlerde de yine anlatılmak istenenler kısa ve net mesajlarla şu şekilde ifade edilmiştir:

Asmadan üzüm aldım

Salkımı uzun aldım

Ben yarimin yoluna

Ölümü göze aldım (Kahveci ve Bahşişoğlu, 2001b:184)

Erzurum'da başına iğne oyası takmış bir kız için genel itibariyle söylenen deyiş şöyledir.

Yonca biçerim yonca

Yanakları al gonca

Başındaki yazmanın

Kenarı iğne oya (Çomaklı, 2008:20).

Erzurum'da yapılan oylarla ilgili daha birçok deyiş dile getirilir. Yukarıda bulunan örnekler Erzurum kadınının en saf halini anlatan değişlerden birkaçıdır.

Erzurum'da da Oyaların isimlendirilmesi ise şöyle yapılır: Bazı oylar adını doğadan alırken bazı oylar soyutlaştırılmış ya da stilize edilmiştir. Doğadaki nesnelere benzeyen oyalara herhangi bir anlam yüklenmez isimleriyle anılırlar, soyutlaştırılmış ya da stilize edilmiş oylar ise yapıcısına bağlı olarak birçok anlamı içinde barındırmaktadır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İpliklerin örülmesi ya da birbirleriyle iliştilmesi sonucunda farklı oyukların meydana gelmesiyle adlandırılmış Oya, Türk sanatının en nazik ve en kibar örgülerindedir. Çeşitli materyal ve tekniklerle yapılan Oyalar, anlatıcısına hazırlanmış birer name niteliği taşır.

Türk kültür ve medeniyetinin taşınabilir unsurlarından olan oyalar, hemen her yörede yapılabilen ve çantaya koyup kolayca taşınabilen, neneden toruna kalan bir mirastır.

Teknolojinin gelişmesi diğer el sanatlarını etkilediği gibi oyayı da etkilemiş, el emeği göz nuru olan sanatlarımız yerini makine örücülüğüne bırakmak zorunda kalmıştır.

Erzurum kadını yazma, mevlid örtüsü, kıyafet, mendil ve havlularının ucunu oyalarla süsler. Daha sonra bu süslemeye danteller dâhil olur. Oya yapıldığı zaman ilmekler dile gelir, verilmek istenen mesajı aktarır. Oyalar ve oyayı oluşturan terimler sadece somut bir olayı anlatmazlar, bazı doğa olaylarını soyutlayarak ya da stilize ederek de anlatabilirler. Örneğin oya yapımındaki ilk sıra dikiş olan zürafa, ismini doğadaki bir hayvanın boynundan alır, örümcek terimi de örümceğin bacaklarının uzunluğundan, mecazlaştırılıp aktarılmıştır. Aynı şekilde çarkıfelek motifi Türklerin Orta Asya'da ürettikleri insanoğlunun güneşle olan bağını ortaya koyan kozmoloji üslubunun oyaya yansımış bir parçasıdır.

Erzurum kadın barlarına gelince, dadaş kızları folklor ekibinde başlarına örttükleri yazmayı iğne oyasına süslemişlerdir. Dolayısıyla oyanın Erzurum'da yaşama içiçe olduğu kaçınılmaz bir sonuç olmaktadır.

Yapılan bu çalışmadan da anlaşılmaktadır ki sanat ileriki nesillere aktarıldıkça geçmiş daha iyi anlaşılacak, insanların köklerine sahip çıkması daha kolay olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, M., Öztekin, V., Tansı, Ü., Taşkapılıoğlu, M., (1991). *Tezhip sanatında Tiğ*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınevi.
- Akpınarlı, F. ve Karabacak C. Ş. (2017). "Oyalardaki Bitkisel Bezemelerin İncelenmesi" *İdil Dergisi*. c. 6, s. 34, s.1879-1892.
- Arseven, C.,E., (1966). *Sanat Ansiklopedisi c.3, f.14*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Ayverdi, İ., (2006). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük c.2*. İstanbul: İmge Kitapevi.
- Çağbayır, Y., (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Çomaklı, Z., (2008). *Anam Başka Bağlar Bacım Bir Başka Erzurum Oyaları*. Erzurum: Aktif Yayınevi.
- Demiray, K., (1990). *Temel Türkçe Sözlük*, İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Eker, A., Devrim,D., Savcı, H., Miroğlu, İ., Yavuz, K., ve diğerleri. (1994). "Oya" *Yeni Rehber Ansiklopedisi c.16*. İstanbul: Türkiye Gazetesi Yayınevi.
- Eczacıbaşı, N., (1997). *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi c.3*. İstanbul: Yapı Endüstrisi Merkezi Yayınları.
- Gümüş D., Uray G., (2018). "Oya El Sanatı Üzerine Bir İnceleme" *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c.11, S.55, s.355-369.
- Kahveci, M., Bahşişoğlu, A., (2001a). *Türk Oyaları Kataloğu Boncuk Oyaları c. 1*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları,
- Kahveci, M., Bahşişoğlu, A., (2001b). *Türk Oyaları Kataloğu İğne Oyaları c. 2*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Köklü H., (2002). *El İşlemeleri*, İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.
- Onuk, T., (2005). *Osmanlı'dan Günümüze Oyalar*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Oygar, İ.,H., (1983). "Oya" *Yeni Hayat Ansiklopedisi*. İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları. c.16 s.2583.
- Özbağcı, T., Ülger, N., Kurt, G., Toktaş, P., (2009). *Anadolu Üniversitesi Halkbilim Araştırma Merkezi Koleksiyonundan El Sanatları Örnekleri II Dokümanlar ve Örgüler*. Eskişehir: Halkbilim Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Özbel ,K., (1945). *El Sanatları II Oya ve Oya Çeşitleri*, Ankara: CHP Halkevleri Yayıncılık.
- Rado Ş., (1980). *Büyük Türk Sözlüğü*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Salman, F., (2011). *Türk Kumaş Sanatı*. Erzurum: Zafer Ofset.
- Tepe, Y., (2013). *Erzurum'da Farkı Teknik ve Materyallerle Yapılan Oya Sanatı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk El Sanatları*.(1969). İstanbul: Yapı ve Kredi Yayınları.
- Vanlı, A.,Y., (2008). *Balıkesir İli Gönen İlçesi İğne Oyaları ve Halk Eğitimi Merkezinin İğne Oyacılığına Katkısı*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Yenisoy, S., (2014). *Bolu İli Mudurnu İlçesi İğne Oyalarının Değerlendirilmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.